

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Novæ Observationes Et Additiones Ad A. R. P. D. Bartholomæi Gavanti Congreg. Cleric. Regul. S. Pauli ac Sac. Rit. Congregat. Consultoris Commentaria In Rubricas Missalis Et Breviarii Romani

Adjectis Summorum Pontificum & Sac. Rit. Congreg. Decretis usque ad
præsens emanatis

Complectens I. & II. Partem Commentariorum Gavanti in Rubricas Missalis
- Cum Præfatione seu Præmonitione necessaria Bibliopolæ ad Lectorem

Merati, Gaetano Maria

Augustæ Vindellicorum, 1740

VD18 10783695-002

Præfatio Auctoris novarum Observationum, & Additionum ad Gavanti
Commentaria.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40113

P R Æ F A T I O

Auctoris novarum Observationum, & Additionum
ad Gavanti Commentaria.

STUDIOSO, ET BENEVOLO LECTORI.

Cclesia, Divina institutione, & Apostolicis monitis, & præceptis formata, in eo semper operam multam posuit, & singulare studium adhibuit, ut Sacra nostra Mysteria sua cum dignitate, & decencia peragerentur; totusque Sacrorum ordo ritè, ac rectè procederet.

Probe novimus Deum, monente Paulo, Deum esse ordinis, non confusionis; à Cœlo delapsam ad homines terrenam Hierurgiam; à Cœlesti formam sumere, ac modum, ita ut istius quædam sit in Terris imago, & imitatio. Ab ipso Apostolo latam habemus legem, & non semel inculcatam, ut in iis præcipuè, quæ ad Dei cultum pertinent, omnia ad ædificationem, & secundum ordinem fierent. Quia verò satis, superque constat externos Ritus Christiani, & publici cultus ad conciliandam Sacris reverentiam, ad excitandam in Populis pietatem, ad servandam Mysteriis gratiam, & majestatem, jam inde ab Apostolica ætate fuisse inductos, & observatos; si altius vellemus assurgere, & ducto à primis Ecclesiæ Sæculis initio usque ad nostra tempora deducere vacaret narrationem, totamque ab origine rem describere: non solùm facilè foret monstrare, quæ Christianæ Religionis, eandem esse Sacrorum Rituum ætatem; sed haud ægre quoque ostendi posset ad vitandam varietatem, & cavendam confusionem, jam inde ab ipsa origine, aut originibus

ginibus proximo tempore fuisse in publico, Sacroque Dei cultu ordinem aliquem, & rationem præstitutam; datasque Ritibus illis certas leges, & regulas, quas eos sequi oporteret, qui Sacris operabantur.

Superfunt adhuc de re Liturgica monumenta eorum inscripta augustis nominibus, quos Ecclesia post Christum habuit primos fundatores. Quòd si quis contendere vellet præferre opera illa suppositum nomen; & per aliquot Sæcula, usque dum Sacramentalia, & Ritualia conscriberentur, certas eas, & statutas leges memoriæ mandatas, & per constantem praxim notas, & observatas fuisse: nos non admodum difficiles haberet, & morosos; modo nobis jure largiatur, meritò libros illos liturgicos, officia, ordines, cursus, & si quo alio sunt nomine, scripto commissos, ut servaretur memoria transmittenda ad posteros, & ab oblivione, & neglectu tutius, & facilius vindicaretur; venerandæ esse antiquitatis, & auctoritatis; nec ab heri, aut nudius-tertius datas, & scriptas eas leges, & regulas, quas recens ætas dixit Rubricas.

At de istis hîc dicere nihil attinet: neque enim agere de Sacrorum Rituum, ac Ritualium librorum origine, usu, utilitate, vel necessitate nostri est studii. Ostendere, ut Sacri Ritus fuerint ab ipsis Apostolis instituti; ut successivè auctibus creverint; ut pro facta sibi divinitus potestate, & auctoritate, & pro suo item judicio, & prudentia, aut novos induxerit, aut veteres aliquos abrogaverit Ecclesia; ut ad Sacrorum majestatem, & gratiam, Populorum eruditionem, & pietatem faciant; quo primùm tempore, quoque sine Ritualibus leges fuerint scripto commissæ, Ritualesque, & liturgici libri conscripti: res est multis curis ab eruditis, & polemicis abunde tractata, & disputata. Nihil horum æquus, & prudens rerum æstimator, imò nec exactor improbus postulaverit à nobis, qui hoc tantum negotii suscipimus, ut de Ritibus Missalis & Breviarii, quatenus recen-

recentis, & probatæ sunt praxeos, commentemur. Non animus hic est Sacros Mystas instructos reddere ad Palestam; sed instituere ad Altare: quare hic quarant, non quæ faciant ad disputationem, sed quæ conferant ad Sacra agenda. Esto autem intra limites praxeos contineri propositum sit, ita ut alterius loci, & fori videantur esse, quæ pertinent ad eruditionem, & controversiam; nihilominus tamen quandoque septa submovere, aut saltem dilatare juvabit; & hac, illac sparsa bene multa reperiet lector amans Rituum Ecclesiasticorum, quibus delectari solet recens ætas, & sint ad gustum stomachi non fastidientis. Hoc autem fiet pro loco, & re nata, nec citra modum, aut delectum, præcipue ubi theoria aliqua fuerit praxim, & regulam antegressa. Si extra septa, & præfixas metas egredi, & vagari quandoque contingat, non longe admodum, aut late digrediemur: erit excursus, qui nos à via minime deducat.

Hispositis, absrenon erit de universa operisratione, & causis, quibus ad illud suscipiendum inducti sumus, lectores nostros paucis monere. Saluberrima de nostris Ritibus præcepta, & instituta non sine Fidelium scandalo, & Sacrorum contemptu minus servari, & minus servari, quòd minus sciuntur; frequens erat, & iusta admodum piorum æque ac doctorum hominum Quærimonia. Magnam equidem esse hujus generis librorum copiam ajebant; & ingentem profectò esse numerum eorum, qui Sacros Ritus explicandos, aut illustrandos susceperunt; at hanc ipsam copiam, & multitudinem parere confusionem, & inducere satietatem: paucos etiam esse, qui omnes libros legere sustineant, pauciores adhuc, qui sibi comparare velint, aut possint: quòd si comparare possent, & vellent, vix illis foret animus, aut suppeteret otium evolvendi: nam utut præcipui, & selectiores deligerentur, requirerent totum hominem, ad alia plerumque distractum, totamque ætatem aliis quoque debitam negotiis, occuparent: sic fieri, ut ipsa copia faciat inopem. E re igitur

Cavant. Rubr. Miss.

b

tur

tur fore arbitrabantur, si unus aliquis Auctor, isque non promiscuus, & proletarius confarcinator, sed rerum liturgicarum mire peritus, & subacti iudicii, cui tutò fidere quisque possit, eligeretur, auctus, & illustratus edendus in lucem; potius enim, quam novum edere, præstare vetus aliquod opus constantis famæ, & existimationis auctum, & illustratum emittere; ex quo uno proponerentur, & exponerentur omnia, aut præcipua, quæ factu, & scitu digna viderentur, & opportuna; additis suo loco recentibus Summorum Pontificum, & S. R. C. Decretis, quibus corrigerentur, si quæ emendanda in dicto opere reperiantur, & innotescerent omnia ea, quæ ad praxim Sacrorum Rituum, & ad Rubricas tum Missalis, tum Breviarii Romani magis, magisque illustrandas conferre possunt.

Nec diu, nec multum laborandum fuit de Auctore: talem siquidem, ac tantum facilè fuit invenire in inclyto, & celeberrimo Gavanto. Vix alius Scriptor huic proposito magis accommodus. In hac disciplinæ parte prodierunt utique Scriptores multi laudatissimi: at verbo absit injuria, & invidia, inter multos, eosque laudatissimos jure merito dederis Gavanto principem locum, sive doctrinam spectes, sive diligentiam. Si cætera deessent argumenta, Scriptoris meritum plus satis probarent tot ejus operis editiones. Nulli nobis detrudere animus est, nec ullius volumus elevatam, aut imminutam existimationem: cæterùm in tanta hujus argumenti librorum copia vix, ac ne vix quidem opus occurreret toties prælo commissum, quod ætatem tulerit, & cui sua semper constiterit fama, & existimatio. Jam inde ab Anno 1628. Romanis typis apud Franciscum Caballum unico tomo in folio emiserat in lucem Gavantus sua Commentaria sub hoc titulo: *Commentaria in Rubricas Missalis, & Breviarii.* Ex quo innotuit, ea cupiditate, eoque studio, & plausu hoc opus acceptum fuit; ut brevi, omnibus ferme exemplaribus distractis, nova curari debuerit editio, quo fieret satis votis eorum,
qui

qui undequaque illud quærebant, & flagitabant. Factum id est Anno 1630. & iterum excusum est opus, quod prodiit ex Typographia Camera Apostolicæ duobus tomis quaternariâ, ut ajunt, formâ, novo hoc inscriptum titulo: *Theaurus Sacrorum Rituum, seu Commentaria in Rubricas Missalis, & Breviarii, &c.* novam hanc editionem Auctor ipse recensuit, novis Decretis locupletavit, & auxit plus quàm trecentis notis asterisco indicatis. Ex hac posteriore ab ipso Auctore aucta, & recognita, Venetiis, Parisiis, Lugduni, Colonia, & alibi insignium, & illustrium locorum usque ad quartam supra vigesimam, quod sciamus, novæ curatæ sunt editiones, non sine aliquo suo auctario: inserta enim sunt operi pauca quædam recentiora Decreta; additæque incognitâ, & aliâ, quàm Gavanti manu, tenues quædam notæ, aliquando nullo signo, aliquando verò hoc signo † indicatæ.

Cum novam magis adhuc auctam, & illustratam Gavanti editionem doctis, ac piis viris placere vidissem; & æque mihi ac illis persuasum foret, bene consultum id esse, & dignum, quod maximam gratiam iniret apud eos, qui Sacra colunt: non multis expugnandus fui, nec admodum urgens, ut hoc negotii quantumvis ingratum (laborandum siquidem erat in alieno fundo) in me susciperem; ratus id licere, & convenire quàm maxime homini, cui agitur decimus octavus Annus, ex quo censei datum est inter eos, quos Sacra Rituum Congregatio habere dignatur Consultores, quosve profectò ea juvat præjudicata opinio, quòd in lectione, & praxi Rubricarum sint admodum versati, & exercitati.

Habes suscepti operis causas: restat modò, & necesse videtur præfari, quid à nobis præstitum fuerit in hoc opere, ut intelligas, quid ab eo fuerit expectandum. Postquam de iterata hac editione fuisset statutum, prima cura fuit, primumque studium, ut, quantum fieri poterat, Gavanti textus emendatus prodiret, & limatus: qua-

re à nobis non mediocris diligentia adhibita est, ut præstantissimas Auctoris editiones præsto haberemus: cum autem à nobis undequaque conquisitæ, & collectæ fuissent; male habuit animus, quòd in non paucas incideremus, erantque ex auctioribus, quæ per vulgus circumferebantur, tot spissis, & pinguibus mendis scatentes, ut nos miseret admodum Auctoris alioquin clarissimi, cujus videremus vel faciem primam, Typographorum sive vitio, sive oscitantia fœde inquinatam, & depravatam. Nec certe aliud expectari poterat per toties iteratas editiones à bibliopolis, quibus fere magis curæ est quæstus, quam res literaria. Cum enim alii ex aliis codicibus festinanter transcriberentur, & excuderentur, nec ullus fortè esset, qui præfset emendationi; quæ prioribus irrepsent menda, non solum adhærebant posterioribus, sed nova identidem subrepebant rudibus ignavis, & præpropere festinantibus, ut potius protrusum, quàm diligenter excusum opus videretur. Eluere has sordes est qui putet inter Herculeos labores; & quàm plenum sit molestiarum, & fastidii negotium, facillè intelligit, qui amet capere, aut coeperit unquam experimentum. Vincendum fuit fastidium, ut Sacrarum Cæremoniarum studiosi haberent, quo juvari possent, & delectari.

Postquam omnibus modis consultum esset, ut integra, & emendata prodiret editio; proxima cura fuit, quòd tamen primum, & caput esse oportet, ut novis Observationibus, & additionibus opus illustraretur: & quidem initio animus fuerat breves tantùm notas addere, subjiciendas positis à Gavanto: sed cum procedente opere viderem sic rem jejune admodum, & frigide tractari, ita ut inglorium videri posset studium, nos verò nec liberarem fidem, nec pacta opera defungeremur; contra verò rem sedulo accurantibus, & minutatim discutientibus, aliud ex alio incideret in mentem, & veluti veniret sub manum, quòd materiam præberet notabilium

Obscr-

Observationum: fieri non potuit, ut prurigne styli laborantes manus cohiberentur. Rivulus incepit, sed crevit in fluvium, & in eam formam affurrexit nostra Commentatio, ut novum opus haberi possit: nec me pœnitet admodum laboris, ne quid ab æquo lectore in hoc genere argumenti desiderari debeat, quod esse possit ex usu.

In toto opere ducem nobis sequendum proposuimus Gavantium, sequendum verò ingenua libertate, non vernali obsequio: studiosos nos profitemur tanti Auctoris; at non ita usque ad superstitionem tenaces, ut Religioni ducamus vel latum unguem ab ejus mente, & sententia discedere. In dubiis, & controversiis, ubi res anceps erat, & dubia, prima cura fuit, adire Rubricam, accurate excutere, & juxta illam nostram subijcere opinionem: usitata pluribus praxeos habita est sua ratio, cum probe noverimus, optimam interpretem legis esse consuetudinem. Adserta à Gavanto, ubi vera, aut vero similia sunt visa, non modò pro viribus defendere, & tueri contendimus; sed novis à Sacra Congregatione editis Decretis, ubi fieri potuit, confirmavimus: non ita tamen cum illo nobis agendum rati sumus, ut ubi ille dixit, pro ratione ita esse debeat sola auctoritas, & malimus cum illo errare, quàm cum aliis recta sentire: non ea nobis imposita est lex, & dura necessitas, ut jurati in verba Magistrì quaslibet ex ejus opinionibus clypeo, ut ajunt, & hasta debeamus defendere, & tueri. Alicubi hanc nobis indulsumus libertatem, ut secus sentiremus ac Gavantus, ideoque nostra hæc adnotata diximus Observationes: id tamen ubi factum est, factum ut non levi aliqua, & frigida conjectatione, sed solida, & firma ratione, salvo semper eo, qui tanto viro deberetur honore, eaque modestia, & moderatione; ut ita fieri non solum patienter ferat, sed libenter velit ipse Gavantus: discessum enim est ut plurimum ab ejus mente, ubi discedere coëgit editum aliquod ab ejus obitu Decretum, cui ille, si viveret, nollet refragari.

Hæc autem Decreta maximum operis momentum, & summum præsidium, ut decet, esse amamus. Univerſo operi in duos tomos distributo, ſumpto initio ab Anno 1603. indicem, ſeu catalogum Decretorum S. C. Rituum præmiſerat Auctor producendum uſque ad Annum 1628. huic in altera editione pauca quædam implicavit; quæ quamvis provecta à Sac. Congregatione, quæ Episcoporum, & Regularium negotiis præſidet, ad Sacros tamen Ritus pertinebant; iisquæ adjecta ſunt alia excerpta à Cæremoniario Jo. Alcozer. Verùm cum inde ad noſtram ætatem nova bene multa prodierint, ſupplenda fuerunt; congeſtaque in unum cum iis, quæ Gavantus exhibuerat, in duos copioſos catalogos, quorum alter, juxta methodum à Gavanto ſervatam, ea complecteretur, quæ pertinent ad Rubricas Miſſalis, alter ad Rubricas Breviarii; ordine chronologico, juxta ſeriem temporum ſunt diſtributa. Suis ſunt etiam iſta inſerta locis: ſed operæpretium duximus, eorum quoque catalogum texere, & juxta ordinem temporum, ut mox diximus, collecta in unum digerere, ut eſſent in promptu, ſi quando forent conſulenda. Optimam hinc fidem, & ſollicitam curam adhibuimus, quo nata eſſent tempore facere tutam, ac certam fidem, ne ſcrupulus ſuboriri unquam poſſet de eorum authenticitate. Exegimus enim illa ad ipſa autographa, imò ex autographis ipſis non ſemel exſcripſimus, cum nobis facilis permitteretur aditus ad Tabularia, & Archetyporum fieret uſura à Sacerdote Antonio Celli Romano, eorundem Tabulariorum Cuſtode; qui hinc à nobis ob ipſius comitatem, & ardens, quo fervet, deſiderium promovendi hoc genus ſtudioſorum, non ſine laudis præconio erat opportune commemorandus. Miſſa autem ſecimus, quæ ab Auctoribus aſſerta, citata, aut indicata, in Tabulariis, & Regeſtis S. R. C. reperiri non poterunt; ne ſcilicet apocripha, aut dubia genuinis, & certis fidem detraherent. Quoad iſta Decreta unum, aut alterum eſt, de quo
mon-

monitum volumus lectorem. Series Decretorum ab Anno tantum 1602. usque ad Annum 1736. ducitur, quod scilicet per id tantum temporis referri coeperunt in acta, & describi in Tabulis, quae vocant Regesta. Absolutus erat, & veluti obfignatus uberrimus, & Decretorum dives chronologicus catalogus, erantque Decreta ibi digesta, citata in opere, juxta numeros illis praefixos; cum ad manus nostras & quaedam alia pervenerunt Decreta, de quibus eadem adhibita est cura, ut de eorum authenticitate constaret: si quid moveretur, omnia turbari, & subverti contigisset: quare expeditum magis visum est, illa rejicere in appendicem, & habendam veluti Deutero-Canonem; quam priorem catalogum multo, ingratoque labore reconcinnare, & refingere. Mirari vero, & multo minus subeat criminari, si in Decretis illis diversa quandoque, imò & adversa pronuntientur, & edicantur. Norunt qui in Divinarum disciplinarum fonte vel summa labia proluerunt, quae Divino jure sunt scita, puta Sacramenta, & quae ad eorum substantiam pertinent, ea semper immutata permanere fixa, & immobili lege: at quae ad disciplinam pertinent, & Ritus, Ecclesiastica auctoritate constituta, Ecclesiastica item auctoritate pro tempore, & moribus subire variationem: quare mirum videri non debet, nec absolum, si quandoque pronuntietur, & edicatur secus ac fuerit olim statutum. Animadvertere etiam lubet, quod hujusmodi Decreta aliquando sunt Municipalia, ut vocant, pro aliquo nempe determinato loco, seu Dioecesi; aliquando vero universalia, seu quae pro universali Ecclesia ex declarationibus à S. C. datis inferuntur: mirum igitur videri non debet, si quandoque Decretum aliquod particulare, & editum pro casu tantum, de quo agitur, non consonet Decretis universalibus: quae quidem omnia omnibus explorata esse debent.

Supererat tandem summi oneris, & non minoris industriæ in-

gra-

gratissimus omnium labor, Tabularum scilicet digestio in usum eorum, quibus cura est conficere Kalendaria Ecclesiastica, & ordinem digerere Divini Officii. Suas ediderat Gavantus Tabulas, sed quarum vix ullus, aut difficilis admodum modò fit usus. Ab ejus enim obitu tot factæ sunt in Breviario, & Missali mutationes, & additiones, ut vix, ac ne vix quidem, nec citra acrem animi contentionem ad præsentem rerum statum aptari possint; ut frequentes eorum testantur lapsus, qui iis plus nimirum amant fidere. Novas igitur in hoc opere fingere necesse fuit; ampliores damus, quàm quas Gavantus emiserat; quarum adeo facilis est usus, & intellectus; ut non magno labore, & studio inde ejus operis conficiendi rationem habeant expeditam, qui tyrones in ea arte sunt minus versati. Omitendum minime putavi catalogum Auctorum, quorum in hoc opere fit mentio. Præstantissimos illos ferme omnes hìc habebis laudatos, quos post Gavantum recens nostra protulit ætas, quæ hoc genere studiorum quammaxime delectatur: si cætera desint, hinc studiosus lector saltem de nomine noscet Auctores, qui in hac materia scripserunt, ut sicubi interfit, & ipsi usum præbere valeant propius inspecti, & consulti: sat nobis fuit ad fontes digitum intendere.

Quia ingrati animi est dissimulare, per quos utcumque profeceris; jus, & æquum postulat, ut non sine laude ii à me commemorentur, qui huic editioni, sive ampliandæ, sive ornandæ symbolas contulerunt. Commemorandus autem mihi cum primis est Reverendissimus Franciscus Gervasius Archipresbyter Ecclesiæ Cathedralis Montisfalisci: cum hoc mea frequentius communicavi confilia. Is me opere, & consilio non semel juvit; & hunc potissimum consului, ubi nodus aliquis vindice dignus in praxi Sacrarum Cærimoniarum incideret, quem ille pro ea, qua pollet Rituum peritia, nescias an facilius, vel felicius solverit. In antiquorum verò Rituum;

tuum, rerumque Liturgiarum difficilioribus Quæstionibus examinandis, præstantium virorum in Urbe degentium pariter consilium adhibui, præsertim verò Francisci Pastoris Presbyteri Pedemontani in Sacra eruditione versatissimi. Deinde habenda est mihi ratio Domini Luchini Pisauriensis Presbyteri, qui in conficiendis memoratis Tabulis, labore, & tædio me levavit: quàm sit ejus artis apprime peritus, ac diligens, hæ ipsæ Tabulæ testes erunt locupletes.

Hæc habui, quæ ad novam hanc editionem Thesauri Sacrorum Rituum conferre posse putavi, de quibus te, amice lector, monitum esse optabam. Sua cuique plus æquo quandoque placent, suisque studiis quisque semper impensius delectatur: at nisi me meus fallat amor, his satis fecisse puto proposito mihi instituto, quod erat opus edere, ex quo omnia suppeterent, quæ forent scitu opportuna, & usibus necessaria; ita ut eo habito haud ægre foret carere cæteris. Gavanti Thesaurus ubi primum prodiit, summo applausu, & ingenti favore exceptus est: parem gratiam spondere juvat, ubi in majus, meliusque provectus editur. Hoc unum nobis curæ fuit, tuis commodis, eruditioni, & usibus studere:

tu, lector benevole, favens nostris studiis, utere, & vale.

